

Τό κορμί του σά νά μή γνώρισε ποτές πόνο, σά νά μήν ἦτανε νά πεθάνει ποτές. Ἔπειτα ἦρθανε κατά κεῖ ὁ Χτίστης, ὁ Δάσκαλος κι ἕνας νεοφερμένος κουτσός.

— Ἦρθαμε νά γνωριστεῖστε, τοῦπαμε πώς εἶσαι χορτάτος γέρος, ξέρεις λές πολλά κι ἄς μήν ἔχεις τίποτα... εἶπε ὁ Δάσκαλος.

Ὁ Γέρος ρώτησε τόν Κουτσό τί δουλειά ἔκανε, λοιπόν αὐτός εἶπε πώς ἦτανε δόκιμος σέ φορτηγά μά ἔπεσε ἀπ' τήν πρώτη γέφυρα στό δεύτερο ἀμπάρι ἔσπασε τό γοφό του. «Ἦμουνα στά βίντσια, φώναζα τίς σαμπανιές μέ διάθεση, ὁ δικηγόρος λοιπόν τῆς Ἑταιρείας στρίμωξε δυό ναῦτες νά ὀρκιστοῦνε πώς ἦμουνα μεθυσμένος, τούς ἔβαλε καί παραστένανε τή φωνή μου με προσβάλανε μέσα στό δικαστήριο, δέ μοῦ βγάλανε ἀποζημίωση. Λοιπόν πῆγα στά Γραφεῖα ἔδειρα πρῶτα ἕναν τῆς πόρτας πού δέ μ' ἄφηνε νά μπῶ, ἔδειρα τό δικηγόρο τοῦ πέταξα κι ἕνα καλαμάρι κατακέφαλα. Μά ἔλαχε τό μελάνι κόκκινο, λοιπόν μέ βγάλανε ἀναρχικό, φυλακή ἕξι μῆνες κι ἄλλους ἕξι ἐκτόπιση.

Ὁ Γέρος τόν ρώτησε ἂν ἔκλεισε ἡ πληγή του, αὐτός εἶπε μέ πόνο:

— Ἐδεσε τό κόκκαλο μά τρέχει λίγο-λίγο ἕνα νερό, ἡ δύναμή μου τρέχει, μέ δείρανε ἄσκημα...

Κι ἔσκυβε τό κεφάλι σά νάτανε δική του ἡ ντροπή γιά τό ἄδικο.

— Τό ξύλο πού τρῶς καί τό ἄδικο πού σοῦ κάνουνε νά τῶχεις ἄχτι βρέ φίλε, νά μήν τῶχεις παράπονο, εἶπε ὁ Γέρος.

Λέει πάλι αὐτός: «Κι ἡ φωνή μου ἀπό τότε ἀπόμεινε βραχνή πού ἦτανε πιά καμπανιστή στά λιμάνια γνωρισμένη σά σημαία, ἔπαιρνε ρεγάλα, φώναζα τό «βίρα-βίρα», «μάϊνα-μάϊνα» καί φορτώνανε — ξεφορτώνανε

ἀκούραστα οἱ ἐργάτες. Κι ἀπάνω σ' ἓνα βίρα, ἔπεσα...
ψεύτης κόσμος...

— Ἔτσι σᾶς μάθανε τόν λέτε ψεύτη, ξέρεις ἄλλον πιά ἀληθινό; Πόσα θές στό χέρι νά τόν πιστέψεις; Ἄμα κείτεσαι νεκρός τό στόμα σου δίχως πνοή θά τόν πεί ψεύτη. Τά ἴδια θά λέμε καί ζωντανοί;

— Ἐγώ ἀπ' τή ζωή πιά τί περιμένω;

— Τί ξέρεις νά περιμένεις; Περιμένεις ποτές νά σέ ρίξουνε σέ κάποιο ξερόνησο, τά περνούσατε κι οὔτε τ' ὄνομά τους ξέρατε — καί νά σέ περιλάβουνε συντρόφοι ἀδέρφια σου, ἐκεῖ νά σέ μάθουνε γράμματα ὅσα δέ σ' ἔμαθε κανείς γιά δικαιοσύνη στήν κοινωνία;

Ἦ Ο Κουτσός τόν κοίταζε. Ἦ Δάσκαλος κι ὁ Χτίστης κυττάζουν κι αὐτοί μιά τό Γέρο μιά τόν Κουτσό, οἱ ματιές τους πετοῦνε σά γρήγορα χελιδόνια.

— Ἐσύ καθῶς μοῦ λένε εἶσαι χορτάτος Γέρος, εἶπε ὁ Κουτσός, ἄς μὴν ἔχεις τίποτα, μά χορταίνει κανείς μέ λόγια;

— Σωστά μιᾶς εἶπε ὁ Γέρος μά καί μέ τί χορταίνεις; Κι ἐδῶ καί παντοῦ εἶναι ἀπ' τήν ὄρεξή μας πιά λίγα τά καλά λοιπόν ἄς μὴν τά λιγοστεύουμε κι ὅλας. Ἐξάλλου τό κορμί καί τό κεφάλι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι κελάρι, ἀκοῦτε νιάτα; Ἦ ἰχ ἀγεράκι πού φουσᾶ πελαγίσιο, πάρτε ἀνάσα κι ἡ ἀνάσα ἔχει οὐσία... Πολλά στερηθήκαμε τίποτα δέν ἀρνηστήκαμε, ἀπό καλό καί κακό τοῦ κόσμου τίποτα δέν ξεχνοῦμε...

— Κι ἓνα ποτήρι κρασί πού ἤπια καί φχαριστήθηκα δέν τό ξεχνῶ, εἶπε ὁ Κουτσός.

— Πέ μας ἀπ' τά ταξίδια σου τίποτα, τοῦ λέει ὁ Γέρος «ὅσα ἤπιες κι ἔφαες δικά σου, ὅσα εἶδες κι ἄκουσες εἶναι καί δικά μας» λέει μιά παροιμία...

— “Ολα ἐδῶ δικά μας, λέει ὁ Χτίστης.

”Επιασε λοιπόν ἀπ’ τὰ μικράτα του:

— Ἐμένα εἶναι πιά ἔξυπνα τ’ αὐτιά μου ἀπ’ τὰ μάτια μου. Μέ ἔπαιρνε κάποιος γείτονας, στό ψάρεμα, κουπί ὅλη νύχτα, ἤμουνα δέν ἤμουνα 12 χρονῶ, μέ τό ψήλωμα τοῦ ἥλιου ἀράζαμε στή σκάλα, ξεψαρίζαμε, πλέναμε τὰ δίχτυα ἐγώ στραβός ἀπ’ τήν κούραση. “Αμα ἔθελα πιάσουν ὅμως ν’ ἀνοίγουνε τὰ καφενεῖα στό γιαλό ἄκουγες ἀνεβάζανε τὰ ρολά, βγάζανε τραπεζάκια, στρωσίδια καί τινάγματα οἱ γυναῖκες σέ μπαλκόνια καί παράθυρα, μ’ ἔπαιρνε ἡ ὀμορφη σειρά τῆς μέρας καί σαλτάρια ὄξω μέ τό πανέρι τὰ ψάρια, τὰ τραγουδοῦσα καί πήγαινα γιά τό πούλημα.

Τόν ρωτήσανε ἀπό ποῦ εἶναι. «Μικρασιάτης εἶμαι ἀπό ἔμορφο περιθαλάσσιο χωριό».

Θυμήθηκε ὕστερα πῶς ταξιδεύανε μιά χρονιά τίς σκάλες Αἴγυπτο-Συρία καί ξεμπαρκάρισε στό Μπερούτι, ἄφησε τὰ ροῦχα του στό βαπόρι, πούλησε ὡς καί τὰ παπούτσια του, γύριζε μέ πατημένες παντόφλες ἐξαιτίας μιανῆς φωνῆς πού τραγουδοῦσε ἀράπικα, τήν ἄκουγε κάθε μεσημέρι ἀπ’ τό φωταγωγό σ’ ἓνα παλιοξενοδοχεῖο πού βαστοῦσε κρεβάτι, τήν ὥρα τῆς λάντσας, γυναῖκια ἢ ἀγορίστικη δέν κατάλαβε ὡς τώρα οὔτε ρώτησε, ἄλλο πιά δέν ἤθελε παρά μόνο μιά φορά τή μέρα νά τήν ἀκούει, μέ τό ζόρι τόν πῆραν οἱ συνάδελφοι στ’ ἄλλο δρομολόγιο. Κι ἄλλη μιά φορά μικρός πῆγε λέει νά κλέψει σύκα μέσα σέ κάτι ἀρχαῖες πέτρες ὅπου εἶχανε φυτρώσει συκιές, γέμωσε δύο μαντήλια, μιά ἓνα ξερό φύλλο μάδησε κι ἔπεσε τοῦ φάνηκε πῶς βούιζε ἡ ἐρημιά καί στοίχισε μέ τό πέσιμο ἐκείνου τοῦ ξεροῦ φύλλου, πέταξε ὅ,τι βαστοῦσε, μ’ ἓναν πῆδο βρέθηκε στό δρόμο, παραλυμένος ἀπ’ τό φόβο.

Κι ὁ Δάσκαλος τότε θυμήθηκε πώς ἅμα ἔβγαλε τό Γυμνάσιο, γύρισε στό χωριό ἢ μάνα του χήρα δέν εἶχε δύναμη νά τόν σπουδάσει, γύρισε λοιπόν μά δέν ἤθελε πιά τή ζωή του, δέν τόν χωροῦσε πιά τό χωριό, πῆγε σ' ἕνα χτηματάκι τους νά κρεμαστεῖ ἀπό μίαν καρυδιά, εἶχε 5-6 μελίτσια ἐκεῖ ὁ μπάρμπας του, ἄκουσε τό βούισμά τους, ξάπλωσε, ὅπως ξάπλωσε θαρρεῖς μέ τά φτεράκια τους πώς τοῦ καθαρίζανε λίγο-λίγο τό μέσα, ἔτσι ἀπόμεινε ἀκούοντας τόν πῆρε ὕπνος. Ἦμα ξύπνησε ὁ καϊμός καϊμός μά ὄχι γιά θάνατο. Αὐτά ἦτανε ἡ συντροφιά του, κι ἡ δουλειά του, τᾶκανε 20 κοφίνια, σέ 20 πέτρες ἀσβεστωμένες, τούς ἔφερνε τό χειμῶνα πετιμέζι, τοῦ στάθηκε κι ὁ μπάρμπας, καλοπούλησε τή σοδειά, γράφτηκε στό Διδασκαλεῖο «..πρώτη φορά εἶπα σέ ἄνθρωπο τήν ἱστορία τούτη...»

Ἦμα Χτίστης ἀπόμεινε καί τόν κοίταζε σάν ξένον ἄν καί ἦτανε κι οἱ δύο ἀπό περιφέρεια ὄρεινή.

— Ἦσύ δέν ἄκουσες τίποτα νά θυμᾶσαι; Δέν ἔφαες, δέ μύρισες; τόν ρωτᾷ ὁ Γέρος, ὡς καί τό ξεροβούνι τοῦτο κάθε πρωί μοσκοβολᾷ σά λειτουργημένο ζωκλήσι.

— Ξεροβούνια κι ἡ ὥρα μας ἢ κακή, λέει ὁ Κουτσός ἄς ἦμουνα σέ κανένα λιμάνι, ἄς ἔκανα μακάρι ματσακόνι δεκάωρο, μακάρι ἄς ἦμουνα κι ἄνεργος κι ἄγλωσσος, στήν ξενητιά, μόνο-μόνο μυρίζεις ἐκείνη τήν καπνίλα, τήν κατραμίλα καί ξυπνᾷς, σοῦ φαίνεται δικός σου ὁ κόσμος στρωμένος μπρός στά μάτια σου, τρῶς κι ἕναν πατσά πρωί-πρωί 3 δραχμές... «σέ λυπᾶται καί κανένα πονόψυχο κορίτσι...» αὐτό τῶπε σιγά.

Ἦμα Χτίστης θυμήθηκε τό ζυμωτό ψωμί ἅμα τό βγάζουνε ἀπ' τό φούρνο πῶς εὐωδιάζει, «ἄλλο δέν ξέρω καλύτερο...»

Ξαναλέει ὁ Δάσκαλος:

— Καί τά τζάκια μας εὐωδιάζανε ὅλο τό χειμώνα, ὅλες οἱ σκεπές καπνίζουνε, ἀναγαλιάζει κι ὁ τσοπάνος ἀπό μακριά πού μαργώνει μέσ στό χιόνι. Καλούδια δέν εἴχαμε, εἴμαστε ἀγλύκαντος κόσμος. Μέ πήρανε στό παζάρι μιά χρονιά θά ἴμωνα ὡς 10 χρονῶ μου ἴδωσε ἡ Βάβω μου πέντε τρύπιες δεκάρες νά πάρω νά γλείψω ἀπό κεῖνο τόν ἀφρό τῆς ζάχαρης, τόν πουλοῦνε τουλοῦπες-τουλοῦπες σέ καλαμάκια, δέν τό πίστευα πώς τέτοιο πράμα ἀγοράζεται μέ τούς ἴδιους παράδες πού παίρνεις τ' ἀραποσίτι...

Θυμήθηκε καί πότε πρωτόφερεσε παλτό, ἡ ζεστασιά του ἀξέχαστη, κάποιος μπάρμπας του ἦτανε φερμένος ἀπ' τή Ρουμανία καί τοῦ τό χάρισε, εἶχε γίνει ὅσιος ἀπ' τή νηστεία, πήγαινε κάθιζε διάβαζε, σέ μιάν ἀρχαία πολυθρόνα κάτω ἀπ' τήν Ἀκρόπολη μέ τή λιακάδα νά τοῦ ζεσταθοῦν οἱ πλάτες, μά τά γόνατά του κόκκαλα.

Τότε εἶπε ὁ Γέρος πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι μπλεγμένος καί μέ τ' ἄψυχα: ροῦχα, πέτρες, ἔχουνε μιά ψιλή δύναμη σάν ψιλή κλωστή πού τυλίγεται, ξετυλίγεται μέσα, ὄξω κι ἀπό ὄξω, μέσα, ἔτσι κι ὁ τεχνίτης μέ τά ὑλικά του, ὁ μηχανικός μέ τή μηχανή «θά τά ξεδιαλύνει κάποτε κι αὐτά ἡ Ἐπιστήμη...»

— “Ὅπως κι ἀπό ἄντρα σέ γυναίκα ἢ ἀπό γυναίκα σέ ἄντρα εἶπε ὁ Κουτσός.

Συμφωνήσανε ὅμως πώς τέτοια συζήτηση δέν εἶναι τῆς περιστασης ἄς λείψει.

“Ὑστερα θυμηθήκανε διάφορα ὁμορφα πού εἶδανε, ὁ Κουτσός ὁ ταξειδεμένος, ἀνάφερε τόν ὁμορφο κόρφο τῆς Γέρας μέ τίς ἐλιές του, σίγουρος γιά ὅλους τούς καιρούς, τόν κόρφο τοῦ Βαθιοῦ στή Σάμο μέ τ' ἀμπέλια σκάλες-σκάλες, τά μπουγάζια τῆς Πόλης ἀπό κεῖ περνοῦνε ὅλες οἱ σημαῖες, ὅλα τά σκαριά καί τά βαποράκια της σά

χρυσόψαρα σέ γυάλα πᾶν - ἔρχονται.

Ἦ Ο Γέρος εἶπε τότε πῶς μερικά μέρη μά καί ὀνόματα μερικά, ἔχουνε χάρη δική τους, τά ὀνοματίζεις καί φχαριστιέσαι, ἀπό κοντά κι ἀπό μακριά δέ σώνεται ἡ λαχτάρα τους. Ἦ Ἀλλά πάλι δέ λένε τίποτα, κλειστά μέρη κι ὀνόματα σάν κλειστά παράθυρα.

— Ἦ συναναστροφή τά νοστιμίζει ὅλα, τά χνῶτα τοῦ ἀνθρώπου, εἶπε ὁ Κουτσός σέ μερικά λιμάνια βγαίνεις γνωρίζεσαι ἄς μήν ξέρεις γλώσσα, μιλάς καί μέ τά μάτια καί μέ τά χέρια. Μέ τή συναναστροφή σοῦ παίρνουνε καί τόν παρά σου κι οἱ μπαριέρηδες κι οἱ πουτάνες. Ἦ Ἀλλοῦ πάλι ὡς καί τό μεθύσι τους βουβό, βουβή κι ἡ βάρδια τῶν Ἦ Εγγλέζων.

— Μέ τά πολλά λόγια, λέει ὁ Χτίστης ξεγελιέται ὁ ἀπλός λαός, τόν κλέβουνε πιό εὔκολα.

— Καί πάλι μέ τά λόγια τόν φωτίζουνε, εἶπε ὁ Γέρος.

— Ἦ ὁ ἀπλός κόσμος τά θέλει ὅλα ὡς ἐκεῖ πού τούς φτάνει ὁ νοῦς, λέει ὁ Δάσκαλος, καλό δέν ξεχωρίζει.

— Ἦ μάνα μου, λέει ὁ Κουτσός σκέπαζε ἀπό βραδύς ἕναν καθρέφτη μας πάνω ἀπ' τό κομό νά μήν ξαφνιαστεῖ τή νύχτα μέ τήν ἀναλαμπή ἄν σηκωθεῖ κανένα της παιδί, τέτοια φροντίδα. Ἦ Ὁμως τήν ἀδερφή μας τή δεύτερη τήν ξεπούλησε σ' ἕναν γέρο σαλιάρη Μπρούκλη ἀκοῦς; Μιά ντροπαλή, μιά μελαχροινή «γιά τό καλό της» ἀκοῦς;

Κι ὁ Δάσκαλος εἶπε πῶς μιά νοικοκυρά του πλύστρα πάφτωχη ξεκινούσε καί ξάφριζε τίς φωλιές τῆς γειτονιάς τοῦφερνε αὐγά κλεμμένα κάθε μέρα, κανένα κλεμμένο φροῦτο, πού εἶχε ἀρρωστήσει ἔτσι τότε γλύτωσε.

— Κι ἀπό ξένη χαρά δέ λείπουνε, ὅπως καί στή λύπη πρῶτοι τέτοιες καρδιές, ἄς σταυρώνονται κάθε μέρα, εἶπε ὁ Δάσκαλος.

— Ἦ Ἀμα λάβει ἀξία ἡ δουλειά τοῦ ἀνθρώπου θά λάβει

ἀξία κι ἡ λύπη κι ἡ χαρά του λέει ὁ Γέρος, θά λάβουν ἀξία καί τά κόκκαλά μας καί τά λόγια μας μέ τό σοσιαλισμό δηλαδή.

— Τέτοια νά μᾶς πεῖς, φώναξε ὁ Χτίστης.

— Τά τέτοια καί τ' ἀλλοιώτικα πᾶνε μαζί μή βιάζεσαι, κατά τήν ὥρα καί τά δύο χρειάζονται...

— Δέ φχαριστιέσαι; λέει ὁ Κουτσός.

— Ζαλίζομαι...

— Κι ἡ θάλασσα ζαλίζει μά συνηθίζεται, λέει ὁ Γέρος γιά βάλει στό νοῦ σου πόσα σοφίζεται ὁ ἄνθρωπος καί συνταιριάζει γιά νά φχαριστιέται... Μέ λόγια καί μέ χαρτιά, μέ γυαλιά καί μέ πανιά, κρεμαστά, τρυπητά πόσα πουλᾶ κι ἀγοράζει, χῶρια τά χρυσαφικά.

Ὁ Κουτσός θυμήθηκε κάτι κουλοῦρες τῆς Λαμπρῆς πού ζύμωνε ἡ μάνα του, στή μέση τό κόκκινο αὐγό καί γύρω-γύρω πουλιά, κλαδιά, λουλούδια, φίδια, ἥλιος, φεγγάρι, τήν πλάση ὀλόκληρη.

— Εὐκαιρία γυρεύει ὁ ἄνθρωπος νά ξαναπλάσει τήν πλάση κατά τό κέφι του, λέει ὁ Γέρος.

Θυμήθηκε πάλι ὁ Κουτσός στήν Ἀλεξάντρεια πού ἔτυχε Ραμαζάνι, τήν ἀράπικη Λαμπρή. Τότες βγάζουνε καί πουλοῦνε χιλιάδες ζαχαρένιες κοῦκλες χρωματιστές, διάφορα μπόγια γεμίζουνε τά καροτσάκια, τά καταστήματα πληθυσμός ὀλόκληρος μέ τή ζάχαρη τίς λένε Ἀροῦσες.

— Ἐδῶ μόνο σύννεφα πιά καί θάλασσα... λέει ὁ Δάσκαλος.

— Τί νά γίνει λέει ὁ Γέρος, ἔχομε εἰδῶν-εἰδῶν λαχτάρεις καί πόθους.

— Γνώρισα ἕναν πιλότο τοῦ Σουέζ, λέει ὁ Κουτσός, περνοῦσε τά καράβια εἴκοσι χρόνια μπρός-πίσω, μά δέν εἶχε ταξιδέψει παρακεῖ, κάθε φορά πού λύνανε καί γύριζε

ν' ἀράξει φούσκωνε ἡ καρδιά του ἀπ' τόν καῦμό, ἔσκασε μιά νύχτα, στό ρυμουλκό, δέν πρόλαβε νά πάρει σύνταξη, μάλιστα ἔχουνε αὐτοί σύνταξη γερή. Θυμοῦμαι καί μιάν Ἀφρικάνα πού μαχαίρωσε δυό ἄντρες στ' ἀμπάρι, τούς πηγαίναμε γιά χατζηλίκι, λοιπόν τή βγάλαμε στό Ἄντεν, εἶναι νόμος θά βγεῖ στό πρῶτο λιμάνι ὅποιος κάνει ἔγκλημα σέ καράβι, θυμοῦμαι τήν ἀλαφιασμένη ματιά της πού τή σηκώναμε δεμένη, δέν ἤξερε κανείς τή γλώσσα της, μιά ψιλοκόκκαλη, οὔτε μικρή-μικρή...

— Ὁ ἄβγαλτος κόσμος παντοῦ τῆς Γῆς, ἀδικημένος κι ἄγλωσσος εἶπε ὁ Γέρος.

Πετάχτηκε κι ὁ Χτίστης: Προλετάριοι ὅλου τοῦ κόσμου ἔνωθεῖτε.

— Πιάσαμε καί τά μεγάλα λόγια, λέει ὁ Δάσκαλος.

— Μικρά καί μεγάλα ἔχουν τή θέση τους, λέει ὁ Γέρος.

Σκύβει τότε πιάνει ἓνα μυτερό χαλίκι χαράζει στό χῶμα μέ μιά μονοκόμματη χαρακιά κουλοῦρες μικρές καί μεγάλες, μπλεγμένες ἢ μιά μέσα στήν ἄλλη:

— Ἔτσι ἄς ποῦμε βαστιοῦνται σά δίχτυ ὅλα τά δίκια καί τ' ἄδικα, πυκνά κι ἀραιά, ψιλένει - χοντρένει. Καί μεῖς μέσα καί μᾶς σέρνει δέν κόβεται τό δίχτυ, ἔτσι φέρτε στό νοῦ σας τόν παιδεμό καί τό καμάρι μας.

— Ἔτσι φώναζε κι ὁ καπετάνιος μας ὁ Συμιακός εἶπε ὁ Κουτσός ἔκανα δυό ταξίδια κουπᾶς σέ σφουγγαράδικο, βγαίναμε στήν ἔρημο τῆς Μπαρμπαριᾶς νά γυρέψομε νερό νά γυρέψομε τή ζωή δηλαδή κι αὐτός μᾶς φώναζε: «Ὅμορφα βαστᾶτε τά βαρελάκια βρέ σεῖς, καμαρωτά περπατᾶτε, δικός μας ὁ κόσμος δικό μας καί τό νερό βρέ, μά καί ταπεινά, γιά μιά στραβή ματιά ὅλα τά χάνομε...» Ὅσο πού μᾶς ἔπαιρνε ἀπό καλό κανένας ντόπιος παλικά-

ράς τ'όχε κατηγορία δική του ἄν πάθομε κακό στό πηγάδι.

— Καί στά δικαστήρια ἔτσι βαστοῦμε, καμαρωτά καί ταπεινά βαστοῦμε, τό λάβαρο τῆς ἰδεολογίας, λέει ὁ Δάσκαλος.

— Εἶναι οἱ συντρόφοι ἀτόφιοι λάβαρο, λέει ὁ Γέρος.

Στό γύρισμα τοῦ μονοπατιοῦ φάνηκε ἓνας ἀπ' τούς καινούργιους τῆς ομάδας, πολύ μορφωμένος πέταξε μιά πετρίτσα καί εἶπε γελαστά:

— Ν' ἀκούσομε καί μεῖς κανένα ποίημα...

— Πέσαμε σέ δίχτυα ἐδῶ, πρόσεχε... λέει ὁ Χτίστης.

— Δέν εἶμαι πιά ποιητής, λέει ὁ Γέρος, — θυμήθηκε πώς τόν βγάλανε ἄχρηστο, — ἄλλαξα τέχνη μαθαίνω καί μπαλωματής...

— Ἐκειδά πού μπαλώνεις σιόλες θά μᾶς λές κι ἀπό κανένα ποίημα, χρειάζεται.

— Ἄλλα μᾶς χρειάζονται, λέει ὁ Χτίστης, ξέρεις τί μᾶς χρειάζεται; Νά δέσομε λέω μιά νύχτα τή φρουρά νά κλέψομε κανένα βαρκί καί νά κάνομε πανιά.

Ἄρεσε ὀλονῶν τό παλικαρίσιο τοῦτο, μά ὁ Γέρος εἶπε:

— Ἡ παλικαριά ἡ δική μας δέν εἶναι μιανῆς νύχτας, μᾶς χρειάζεται παλικαριά γιά ὀλόκληρη ζωή.

— Τώρα γιατί ἀρνιέσαι τήν τέχνη σου Ποιητή; ρωτᾷ ὁ καινούργιος.

Δέν ἀποκρίθηκε ὁ Γέρος.

— Περιμένεις ἀπολαβή; Θές νά ἴσαι σίγουρος πώς μᾶς ἀρέσουνε; Σέ ποιούς ν' ἀρέσουνε στούς πιό παλιούς ἢ στούς καινούργιους; Μέσα στόν ἀγῶνα ὅ,τι ἔχει ὅ,τι ξέρει καθένας τό δίνει, ὅ,τι ξέρει δίνει κι ὁ ποιητής.

— Θέλομε ποιήματα τῆς δικῆς μας ζωῆς, λέει ὁ Χτίστης.

— Στά δικά μας μέρη συνηθίζομε πολύ τά ποιήματα,

χαρές, κηδεΐες, νυχτέρια, πανηγύρια ὅλο μέ ποιήματα, λέει ὁ Κουτσός.

Τότε ὁ Γέρος ἔκανε στροφή:

— Εἶναι λόγια πιά γρήγορα, τί ἄλλο εἶναι τά ποιήματα; Καταλαβαίνεις μέ μιᾶς πίκρα καί λύπη. "Αἶμα θά λογαριαστοῦνε οἱ δουλειές σωστά καθεμιᾶ μέ τήν ἀξία της, τότες θά δεῖτε μέ τά σωματεῖα Μεταφορῶν καί μεῖς πού μεταφέρομε γρήγορα καί σίγουρα πολλά νοήματα τῆς κάθε περίπτωσης.

— Τόν ἀκοῦτε πάλι, μάς μπερδεύει, ἅμα πάρει θάρρος; φώναξε ὁ Χτίστης.

— Τό μπερδεμα εἶναι τῆς στιγμῆς ξαναλέει ὁ Γέρος. Δέ βλέπεις νά βγαίνει καπνός ἀπ' τά κεφάλια μας, δέ χτυποῦνε μηχανές, οὔτε σκεπάρνια δέ βλέπεις καμιανῆς φωτιᾶς ἀναλαμπή, οὔτε βουβή φωτιά ὅπως τοῦ καμινιοῦ νά πάρεις εἶδηση τῆ δουλειᾶ μας. "Ομως τό κάθε ποίημα ψήνεται κουβαλιέται ἀπό μένα ὡς ἐσένα ὡς ἐκεῖνον, ἀπό κεῖνον πάλι σέ μένα καί στόν παρακεῖνο, ἕνα πάρε-δόσε καί τά ποιήματα.

Ἄ Ο Γέρος ἔδειχνε τό στήθος του μέ τεντωμένα δάχτυλα, ἔδειχνε καί τούς ἄλλους.

— Τοῦ καθενός δουλειᾶ εἶναι τά ποιήματα; τόν ρωτᾷ ὁ μορφωμένος..

— Τοῦ καθενός δουλειᾶ εἶναι τά πορτοκάλια, τά παπούτσια; Εἶναι τέχνη μερικῶν καί τοῦ καθενοῦς ἀνάγκη καί τό παπούτσι καί τό φροῦτο καί τό ποίημα.

Ἄ Ο Δάσκαλος εἶπε πώς ὁ ποιητής ὅμως δέν παίρνει μέτρα σωστά, ἢ σοῦ φέρνει χειμωνιάτικα παπούτσια τό καλοκαίρι, ἄς τό ποῦμε κι ἔτσι, τό χειμῶνα καλοκαιριανά πέδιλα ἢ σοῦ φέρνει φροῦτα ξυνά δέν τρώγονται, ὁ συνάδελφος ὁ Χτίστης αὐτό θέλει νά μάς πεῖ...

— Θά σᾶς φορέσω παπούτσια μέ φτερά καί θά σᾶς

σηκώνουνε, θέλετε δέ θέλετε θά σᾶς ταξιδέσω χωρίς ναῦλα, λέει ὁ Γέρος, θά γυρεύετε κι ἄλλα.

— Πρῶτα θά πῶ ἓνα βαπορίσιο, χάριν καί τοῦ φίλου ἐδῶ, ἔδειξε τόν Κουτσό καί τούς εἶπε «τό βαπόρι πού τρελλάθηκε».

Τρελλάθηκε τό βαπόρι τῆς γραμμῆς
τό ἑλληνικό τό παραφορτωμένο
γύρισε πίσω, ἰσάρισε σινιάλο:

— Ἐλᾶτε βγάλτε τούς ἐπιβάτες καί τίς μπανάνες
ὁ καπετάνιος μας πιά δέν ταξιδεύει
ὅσο χορεύουνε στό οὐζάδικο ἐκεῖνο,
πούχουνε τ' ἀγαλματάκι πάνω στό πιάνο
καί πρασινάδες γύρω-γύρω τούς καθρέφτες
οἱ δύο Σαμλίδισες ἀδελφές.

Χαρές καί γέλοια λοιπόν στίς ἀποβάθρες
χαμάληδες καί πουλητάδες περιμένουνε
μέ τά πανέρια σηκωμένα
ὡς κι οἱ τελωνοφύλακες ἀλαλάζουνε
γιά τό παράξενο περιστατικό
ὅλοι θ' ἀκολουθήσουνε συνοδεία
μπρός-μπρός ἓνας περίψηλος τυφλός
προφήτης ζητιάνος τῆς Νουβίας.

Μά ὁ καπετάνιος συζητᾶ μέ τόν ἀσυρματιστή:

— Τ' εἶναι κι ὁ πρᾶχτορας πού μᾶς ὀρίζει;
Τρεῖς πῆχες χῶμα τοῦ πέφτουνε κι αὐτουνοῦ
καί τοῦ ἰδιοχτήτη μας τοῦ Χιώτη...

Ἄν τούς ρωτῆστε κι αὐτοί δέν ξέρουνε
ἀπό τίς δύο ἀδερφές, ἡ μικρή κι ἀφράτη
πού τῆς χαρίζει κάποιος πασᾶς
ὅποτε τοῦ χορέψει κι ἓνα παλάτι,
γιά ἡ κοκκαλιάρρα ἡ μεγάλη εἶναι πιό λάγνη;

Ἐγὼ θέλω μόνο νά μάθω,
δέ θέλω ν' αποχτήσω, ἄς μάθω.
Κι ὕστερα πάλι θά σαρπάρομε.

Ὁ νέος ὅμως μέ λυπημένο ἀχείλι
θυμᾶται τά νησιά...

Θᾶχανε πιάσει τώρα Μῆλο... ἄκαρπα, ὅλα, ὅμοια
μά μέ τήν ἀλάθευτη σειρά τους
μικρά, λίγο ἔλειψε νά τᾶχει σκεπασμένα
τῆς θάλασσας ἢ μουρμουριστή
καί μονοκόμματη κοντυλιά
ὅμως κι ἀθάνατα γλυτωμένα
πατήματα μέ τό κουμπάσο μετρημένα
δίχως περισσέματα τῆς καρδιᾶς καί τῆς στεριᾶς.
Αὐτός κατάγεται ἀπ' τίς Σποράδες, ἄλλο σύμπλεγμα...
Μά εἶναι ἴδια ἢ λαχτάρα τους
τώρα κερώνει, κοιτάζει τίς ρεμέτζες,
δέσανε πάλι, πάλι ἐδῶ στήν ἸΑφρική.

Καί κάτω στά μηχανοστάσια
γελοῦνε οἱ μουντζούρηδες: «Τί μᾶς μέλει;
Ἐμεῖς, ὅπου μουτζούρα καί πατρίδα - ὅμως ὁ πρῶτος
ἔπρεπε νά δώσει, ὄχι νά κόψει
δρόμο τοῦ παποριοῦ
νά πατᾶ σέ δυό καί τρία κύματα
ὄχι νά βουτᾶ καί νά μή βγαίνει ἀπ' τό λάκκο...»
Λοιπόν κανεῖς δέν ξεμπαρκάρει
δέν κατεβάσανε οὔτε τή σκάλα
τοῦ τρελλοῦ βαποριοῦ.

... σᾶς ἄρεσε;

Ὁ Κουτσός πετάχτηκε εἶπε πώς ξέρει τίς δυό Σαμλί-
δισες, εἶναι μάνα καί κόρη δέν εἶναι ἀδερφές, χορεύανε
στό οὐζάδικο ἐνοῦς Σμυρνιοῦ στήν ἸΑλεξάντρεια, ὅλα

τούς φανήκανε ἀληθινά, λοιπόν τούς εἶπε κι ἄλλο βαπο-
ρίσιο, τοῦ «Πνιγμένου λοστρόμου».

Σά νά κόπηκε τ' ἄρμπουρο, ἔγυρε
μονόπαντα τό ξεφόρτωτο βαπόρι.

Λοξά πηδάτε πρὶν σκάσει, τό κῦμα τοῦτο μᾶς κυνηγᾷ
ὁ ἀγέρας ἔκοψε, ἡ θάλασσα φουσκώνει
ὁ τιμονιέρης δεμένος στό τιμόνι φωνάζει:

Κουμπάρε μου ποῦ εἶσαι, λοστρόμε ἀδικοπνιγμένε
πῆρε δυό βάρκες, πῆρε καί σένα, τό ἴδιο κύμα;
— Μέρα Παρασκευή σοφράνο ἀπ' τίς Ἀζόρες
εἶδα τοῦ πάτου τά κατακάθια

ὅπως τραβηχτήκανε πήρανε φόρα τά νερά
κι' ἀπ' τή φόρα ἔγειρε δίπλα ἡ πλάση
πλαγιαστά τώρα μείνανε τά κατάγιαλα
ξεπλένεται τό χῶμα ὅπου φύτευα
σπόρους διαλεχτούς ἀπ' τά ταξίδια μου.

Μέ τραβοῦνε γυναίκια κλάματα σά ρέματα
ὅπου καί δίχως ν' ἀνασαινώ καλοτυχίζω
τῶν ἄκλαφτων τό ξένοιαστο πλέξιμο,
μέ κλαῖνε τρεῖς κόρες καί γυναίκα χῶρια οἱ γειτόνισσες.

Καί τότες πιά θά σταθῶ ὅποτε θά δῶ
μόνο ἄγριους μαύρους ἀχινούς

δέν ἀφίνουνε κανέναν αὐγωμένον ξανθό
τώρα Σαρακοστή νηστεύουνε - τότες κι ἐγώ
θά ξετρυπώνω τό κεφάλι μέ τίς καλωσύνες
μεγάλος κάβουρας σά γιαπωνέζικος
φρύδια, μουστάκια σωστά γραμμένα μά ζαρωμένα
μιάν ἀπαλάμη κάβουρας

θ' ἀκούω κάτω ἀπ' τίς πέτρες τοῦ γιαλοῦ
τοῦ συνοικισμοῦ μας τά φωνόγραφα...

— Ζωή κι ἡ δική μας τῶν ναυτικῶν... εἶπε ὁ Κουτσός,

ξέρεις άλλο;

— Πήγαμε κι ήρθαμε πάλι στην έρημιά μας, είπε ο Δάσκαλος.

— Πᾶμε και στή δουλειά μας, λέει ο Χτίστης, άλλη φορά θά μᾶς πείς πιό δικά μας, ἀκοῦς;

— Γλεντήσαμε και χωρίς κρασί, λέει ο Κουτσός.

“Υστερα βούτησε ο ήλιος μεσοπέλαγα, έπεσε ο ἀγέρας θάμπωσε στεριά και θάλασσα, χρύσισε τό μεσοφεγγάρι, βγαίνουνε τ’ ἄστρα, ο λαός τ’ οὐρανοῦ, ο ἀλογάριστος. Οί έξόριστοι κατεβήκανε.

Μιά φορά ρωτήσανε τό Γέρο, πότε ἀνεκατώθηκε στό κίνημα.

— Εἶχαμε ἀκουστά για «ἐπανάσταση Κοινωνική», «ἀδελφωσύνη τῶν λαῶν», τ’ ἀκούγαμε ὅπως ἀκοῦς τά βαπόρια πού σφυρίζουνε δέν εἶσαι ὅμως για ταξίδι. Πρώτη φορά εἶδα συναγμένες ἐργάτισσες, κάνανε ἀπεργία μπρός στό καπνομάγαζο. Για τόν ξεμαλλιασμό τους στενοχωρέθηκα. “Υστερα βλέπω σέ παράθυρο ψηλό δυό ἀτσαλάκωτους, τ’ ἀφεντικά, στραβογελοῦνε — τότες σβουρίζανε πέτρες, σπάσανε τζάμια, πέσανε οί χωροφύλακες χτυποῦνε κοντακιές, κλωτσιές, σέρνουνε χάμω γυναικεῖα κορμιά, ἕνας ήλικιωμένος καπνεργάτης στριγγλίζει: «μή τίς ἀδερφές σας» κλωτσῶ κι ἐγώ, κουτουλῶ, μέ γονατίζουνε, τούς μένει τό ποκάμισό μου στά χέρια. Αὔριο οί ἐφημερίδες τά γράφουνε ἀνάποδα «ἐπετέθησαν ταραχοποιά στοιχεῖα». Τότες εἶπα: τόσα ὅπλα, τόσα ψέμματα πῶς παλεύουνται; “Επιασα φιλίες μέ διαβασμένους, ἕνας φοιτητής πού παραθέριζε μᾶς εἶπε πολλά, ὅποιος θέλει νά μάθει μαθαίνει...

“Επειτα ξεπέσαμε. ‘Ο πατέρας μου εἶχε ταβέρνα, χουβαρντάς, στόν καιρό του ὅλοι τόν κλέβανε. “Ενα

ψαράκι ζαλισμένο μπορεί και να γλυτώσει αν πέσει καταμεσίς σέ σκυλόψαρα, ο καλόκαρδος μέσα στην Κοινωνία τούτη δέ γλυτώνει, λοιπόν ξεπέσαμε. Παράτησα τά γράμματα. "Ημουνα όμως πιά ιδεασμένος, πές πώς φορῶ πιά γυαλί τά φέρνω κοντά ὅλα, καθαρά, συμφωνοῦνε μ' ὅσα γράφουνε τά βιβλία.

— "Ὅσα λές ἐσύ δέ μοιάζουνε μ' αὐτά πού γράφουνε τά βιβλία.

— Εἴμαστε πολὺς κόσμος, πολλές οἱ γλῶσσες...

— Ἐδῶ δέν προλαβαίνομε τήν ἴδια γλώσσα τῆς Ἐπιστήμης ἐσύ κλωθογυρίζεις...

— Ὁ δρόμος μᾶς κλωθογυρίζει θέμε δέ θέμε. Ἡ ἐπιστήμη πρώτη κι οἱ πρωτεργάτες της. Καί μεῖς ἀπό κοντά-κοντά παλεύομε, παθαίνομε τή σαρκῶνομε, τήν πᾶμε καί μᾶς πάει, καταλάβετε;

— "Ἄς ποῦμε πώς καταλάβαμε.. λέει ὁ Χτίστης, τί δουλειά ἔκανες;

— Ἐκανα πολλές δουλειές, ἔκανα καί στά βαπόρια. Ἐκανα καί ποιήματα, μέ τραπεζῶνανε κιόλας χάρι στά ποιήματα. Τύχη μας καλή δέν σ' ἀφίνουνε οἱ διῶχτες νά ξενοιάσεις, μέ στείλανε πρώτη ἐξορία γιά ἓνα ποίημα πού εἶπαμε στήν ταβέρνα μας, πολὺ τά κατατρέχουνε.

Τώρα ἀκούμπησε ὁ Γέρος τό κούτελο στήν ἀπαλάμη του ἀνάστροφα, τό συνήθιζε ἅμα ἔτρεχε ὁ νοῦς του:

Βλέπω τήν Πολιτεία τους στάσιμη καί στημένη ἀνάποδα.

Πῶς φαίνεται τό στάσιμο καί τ' ἀνάποδο;

Ἄναλόγως τί χρειάζεται καί δέ γίνεται, γνωρίζεται τό στάσιμο, ἀναλόγως τί δέ χρειάζεται καί γίνεται γνωρίζεται τ' ἀνάποδο.

Ἔργα καί νόμοι τῆς Πολιτείας μά κι οἱ ἀρετές καί τά γράμματα κι ἡ σοφία της στηρίζουνε αὐτούς πού ἔχουνε

καί σ' αὐτούς στηρίζονται.

“Ὡς ἐκεῖ πού συμφέρει τοῦ ἐφοπλιστῆ ταξιδεύουνε τά βαπόρια.

“Ὡς ἐκεῖ πού συμφέρει τοῦ βιομήχανου δουλεύουνε τά ἐργοστάσια.

“Ὅσο συμφέρει στό μορφωμένο θά μορφωθεῖ ὁ ἀμόρφωτος.

“Ὅσο συμφέρει στό φιλόνητρο θά βρεῖ ἔλεος ὁ ἄνητρος βλέπομε, βλέπομε ἢ ψυχὴ μας βάρυνε.

Σηκώνεται ὁ Γέρος καί βηματίζει ἀργά σά νά μετρή τό πεζούλι του, πιάνει ἐκεῖνα τά μισοτραγουδισμένα λόγια πού τά λέει «πατήματα» καί πᾶνε μέ τά βήματα:

Κι οἱ νόμοι τῆς Πολιτείας γράφουνε τούς πολίτες ἴσους, ἴσοι φτωχοί καί πλούσιοι, γραμματισμένοι κι ἀγράμματοι.

Πού ὥστόσο ἄνισα τρῶνε καί δουλεύουνε, ἄνισα ξεκουράζονται ἄρα λοιπόν ὁ ἴσιος νόμος σέ ἄνισους πολίτες μένει ἄνισος.

“Ὅπως τά ἴσια παπούτσια σ' ἄνισα ποδάρια κάνουνε κουτσό βάδισμα.

“Ὁ φτωχός κι ἀγράμματος τέλος-τέλος στέκει μπροστά στό Νόμο, καί στό δικαστή ὅπως καί μπροστά στό φλυτζάνι πού τοῦ ρίχνει καμιά καφετζού, τόσο ἐλπίζει καί φοβᾶται τόσα ξέρει καί δέν ξέρει Νόμο καί δίκιο.

Μά καί τά γράμματα καί τά λόγια τῆς Πολιτείας, θέατρα, βιβλία, σχολεῖα, ἐφημερίδες, ράδια ὡς ἐκεῖ πού συμφέρει στούς λίγους φωτίζουνε καί θολώνουνε. Δηλαδή ἀχρείαστα κι ἀνούσια, δίχως συνάρτηση μέ τίς ἀνάγκες τῶν πολλῶν πού ἔχουνε οὐσία σκληρή.

Λοιπόν πληθύνανε παρά φύση στήν Ἐξοχη Πολιτεία ἡ ἀχρείαστη καί ἀνούσια ἀρετή, ὅ,τι δέν ταραίζει τό βολικό συμφέρον τῶν λίγων.

Ξανακάθισε ό Γέρος:

“Όπου χρειάζεται **άλληλεγγύη** και **συνείδηση κοινή**, αΐσθηση του **κοινοῦ** καλοῦ και γνώση του, κόβεται και χωρίζεται **άτομο** πρὸς άτομο, μιά-μιά συνείδηση, ξεχωριστή κι ή **άρετή**, μέ τό κοντό, άτομικό σκοινί χωρίζει, μπεδικλώνει, δέν ένώννει.

Τόση άρετή **άτομική** δέχονται στήν κοινωνία, δέν τή δέχονται όμως στό ποδόσφαιρο.

Κι όπου χρειάστηκε συμπαράσταση ανάμεσα στους λαούς, χρειάστηκε πράξη γρήγορη **κοινή** μπρὸς στό μεγάλο έχθρό τό φασισμό είδαμε τήν **άμερόληπτη** πολιτική, καταδίκη του λαοῦ πού πολεμᾶ χωρίς όπλα.

΄Ως κι ή **σοφία** τῆς Πολιτείας **μισή**, λογαριᾶστε:

Πόση **σοφία** χρειάζεται και βρίσκειται για τόν ΄Ηλεκτρικό Σταθμό πού τή φωτίζει πόση σοφία χρειάζεται όμως δέ βρέθηκε, για δίκαιη άμοιβή τῶν εργατῶν του Σταθμοῦ και μοιρασιά του πλούτου δίκαιη και για τούς πολλούς.

Τέλος-τέλος πόσοι σοφοί τῆς Πολιτείας, υπηρετοῦνε τό **έχει** και πόσοι τήν **άνέχια**;

Μιάν έπιστήμη μόνο λογαριᾶζει σωστά τήν **άξία** τῆς δουλειᾶς του ανθρώπου, δίκιο και χρέος για **όλους**.

Αυτή σπουδάζομε και μεΐς και τήν πληρώνομε, μάς ξύπνησε,

άφουγκραστῆτε τη παντοῦ βουΐζει, άμα νυχτώσει

άκούγεται τό κόκκινο μελίσι,

ή άγρυπνη άργατιά, ή άγρυπνη άγροτιά,

καινούργιο δίκιο τρυγᾶ

έφεξε ή Ανατολή αντίφεξε ή Δύση

Φύγανε ή συντροφιά κι εκείνος άκόμα έλεγε.

“Ένα μεσημέρι, φάνηκε άνοιχτά ένας ψιλός καπνός.

Βράδυασε, νύχτωσε και σαν ξεφεξε φάνηκε πια πολυ κοντα ενα περαματακι, που ητανε το φορτιο του ασβεστης και βραχηκε, αναψε, οπως μαθανε υστερα, τωρα παλευε να πεσει γιαλο με τα κουπια. Μια το πετουσε το κύμα ψηλα κι ετρεμε πανω μια επεφτε ακυβερνητο στους αφρισμενους λακκουσ. Παλεψε, παλεψε, ως επιασε το Μεσοκαβο ανασηκωθηκε η πλωρη του, επειτα μπρουμητησε και βουλιαξε. 'Απ' την πρυμη πεσανε στη θαλασσα τρια κορμια, φτιαξανε οξω τα 2, ενας καπετανιος Καλυμνιος κι ο ναυτης του Καριωτης. 'Ο γιος του καπετανιου οπως εδωσε βουτια ειτε βραχο του πατου ηβρε ειτε αλλο φοβισμα θαλασσινο δεν ξαναβγε πανω.

Οι νησιωτες ντυσανε τους ναυαγους, οι εξοριστοι τους δωσανε 2 μερες συσσιτιο. "Αμα περασε το βαπορι εφυγε ο ναυτης. 'Ο απαρηγορητος Καπετανιος ηθελε να βρει το παιδι του για ταφη, περιμενε ποτε θα το βγαλει οξω η θαλασσα, λογαριαζε τις μερες, παρατηρουσε τα ρεματα σα να το περιμενε ζωντανο. Στις τοσες μερες εβγαλε η θαλασσα ενα κορμακι καταφαγωμενο, ακεφαλο το θασανε. 'Ο παπας ειπε τρισαγιο και στο περιθαλασσιο για το κεφαλι. 'Ο Καπετανιος ομως δεν εφυγε ουτε με τ' αλλο βαπορι, ουτε με το παραλλο, δεν ηθελε πια η καρδια του σπιτι και δικους, αφησε γενια κι ανεβοκατεβαινε απο το Μοναστηρακι δίπλα στο κοιμητηρι στο γυαλο δυο φορες τη μερα, πήγαινε και γυριζε.

Και μιαν αυγη ο Καπετανιος αυτος περασε προς απ' το πεζουλι του Γερου. 'Ο Γερος τον καλημερισε και τραβηξε μαζι του να τον συντροφεψει.

Λοιπον ανηφορισανε με τα πρωινα συννεφα του πελαγους και με τις μυρωδιες του βουνου. Με καθε βημα η θαλασσα μεγαλωνε, προβαλανε και τ' αλλα νησια μακρουλα, μυτερα, ολα ενα χρωμα πριν τα παρει ο ηλιος.

Μπαίνουνε από μιά μισοχαλασμένη πορτάρα στόν περιτοιχισμένον αὐλόγυρο. Ἐκεῖ τ' αὐτιά τους σά ν' ἀδειάσανε, κόπηκε ἡ βουή τῆς θάλασσας. Λίγος τοῖχος ἀσβεστομένος ἄσπριζε φέγγανε δυό παραθυράκια, ἕνα γύρω καμάρες καί σκάλες ἐρείπια κι ἡ ἐκκλησιά στή μέση χαμηλή μέ 8 κουμπέδες. Δίπλα μιά στέρνα κι ἕνας ξεχασμένος κουβᾶς. Ὅπου λιγώθηκε ὁ Γέρος ἀπ' τήν ἡσυχία κάθισε στό σκαλοπάτι τῆς στέρνας, εἶπε ἄς μὴν ξημερώσει γρήγορα. Ἦρθε κι ὁ Καπετάνιος κάθισε, δυό ἀμίλητοι ἄντρες μαλακωμένοι. Πρίν φέξει χτύπησε μιά καμπανίτσα, παρουσιαστήκανε κατά σειρά μιά πολύ Γριά καί γελαστή κι ἄλλες δυό γριές ἀγέλαστες βαριά κουκουλωμένες... Ἡ γελαστή Γριά πλησίασε καί τούς ρώτησε ἂν εἶναι ξένοι, τούς κάλεσε νά κοπιάσουνε στόν ὄρθρο.

Ἡ ἐκκλησιά δίχως παπά, ἔψελνε ἡ πολύ Γριά οἱ ἄλλες διαβάζανε τά γράμματα. Τά κόκκαλα τῆς πολύ Γριάς ἐκεῖ πού θαρροῦσες πώς θά σκορπίσουνε τά μάζευε μπρός στ' ἀναλόγιο κι ἔψελνε ἡ φωνή της παθητικιά, βούιζε ὁ τροῦλος. Καί πάλι ἔπεφτε σάν τό πανί τῆς βάρκας ἅμα κοπεῖ ὁ ἀγέρας. Οἱ ἄλλες ἀναστενάζανε πότε-πότε. Κατεβαίνουνε ἀπ' τά στασίδια, κάνουνε μετάνοιες, κάθε μιανῆς ὁ τόπος μετρημένος μέ τό κούτελο καί μέ τά γόνατα. Ὡσπου ὁ ἥλιος ἔκρουσε τό στενόμακρο παραθυράκι, στήν αὐλή πιάσανε κουρκουλίζανε περιστέρια, πάνω στή στέρνα γύριζε σιγά-σιγά ὁ ἴσκιος ἐνοῦς δέντρου, μιανῆς τζιτζιφιᾶς, «... ἀπό ποιανῆς φυλακῆς τό παραθυράκι ἔβλεπα ἕνα παρόμοιο κλωνάρι...» συλλογίστηκε ὁ Γέρος, μά ὁ νοῦς του σκορποῦσε.

Τέλος οἱ Γριές πήρανε τούς δυό ἐπισκέπτες στό Ἡγουμενεῖο, τούς φιλέψανε μελόπητα χλωρή καί μύγδαλα. Τούς εἶπε ἡ γελαστή Γριά σάν περιποίηση καί τήν ἱστορία τοῦ Μοναστηριοῦ, πώς ἦτανε ἄλλοτες πολύ

πλούσιο, πώς ή Μικρή Καμπάνα ήρθε πλέοντας από μέρος χριστιανικό τής 'Ανατολής και μέσα δυό ανάμμένα κεριά, πήρε τήν άνηφόρα ώς εκεί πού ήθελε νά χτιστεί τό καμπαναριό, δυό φορές τό χτίσανε σέ ψήλωμα όμως έπεφτε, ή καμπάνα δέν ήθελε πιά νά βλέπει θάλασσα, όνειρεψε τό παιδί του άρχιμάστορα, τώρα εκεί πού κρέμεται δέν τή βλέπει. Κι ή Μεγάλη Καμπάνα είναι δωρεά ενός ροβιθέμπορου άπ' τήν 'Αλεξάντρεια, ή καταγωγή του άπ' τό νησί τουτο, πολύ πλούσιος. 'Ο Καπετάνιος πήγε στό Κοιμητήρι και γύρισε, συμφωνήσανε του παραχώρησε ή Γριά ήγουμένισσα στον όξω περίβολο ένα μισοερείπιο, έμεινε πιά εκεί νά τους φυλάει καμιά δεκαριά κατσίκια, νά μήν ξαναδει κι αυτός θάλασσα. 'Ο Γέρος γύρισε μονάχος.

Κατεβαίνοντας τό μονοπάτι έλεγε:

— Στο βουναλάκι τουτο καθεμιά ώρα τους ψαλμένη κι ένα κοκκαλάκι μ' ευχές μπαίνει στή γής κι ή έρημιά έδω συντάχτηκε μέ τάξη χαμόκλαρα, λιθάρια, σερπετά και πουλιά περαστικά ώς και τά σύννεφα ξέρουνε ώρες και μέρες καθημερινές και Κυριακές, μεγάλη και μικρή καμπάνα. Μά έγώ γυρίζω στό γιαλό, εκεί άψαλτα πάθη εκεί σταυρωτής ό χριστιανός, ποδάρια μου μή σταματᾶτε, περπατᾶτε.

Κατέβηκε, κοίταξε τον ήλιο πού είχε ψηλώσει ώς δυό κονταριές, συλλογίστηκε πόσο μακριά και γρήγορα πήγε, ήρθε. Τράβηξε κάτω του δόσανε πρωινό ρόφημα. "Όμως δέν τους άρεσε άμα ειπε για τον περίπατο.

— Σ' άρέσει πολύ νά γυρίζεις...

— 'Η δουλειά μου τ'όχει νά γυρίζω.

— Κι όλο άκρι-άκρια.

— Στίς ἄκρι-ἄκριες καί στήν κόλληση κρίνεται κι ἡ μέση.

Ἐκεῖνες τίς μέρες πάλι τούς ἦρθε εἶδηση πώς ἕνας καλός σύντροφος πιάστηκε, τόν παιδέψανε καί πέθανε.

Λοιπόν ἔπεσε λύπη μεγάλη στή συντροφιά μπῆκε μέσα στή μέση ὁ θάνατος. Ὁ Δάσκαλος ἦρθε εἶπε στό Γέρο τή θλιμμένη εἶδηση, ρώτησε αὐτός ποιός σύντροφος πέθανε.

— Ὁ Λύσσαντρος.

Ἦταν ὁ Γέρος ἔγυρε πίσω σά χτυπημένος: «κρίμα-κρίμα τόν ἀγωνιστή». Κι ὁ Δάσκαλος ρώτησε πῶς τόν γνώριζε κι ὁ Γέρος εἶπε: «Ὅλους τούς γνωρίζω».

Εἶχε πιαστῆ ὁ Λύσσαντρος μ' ἄλλο ὄνομα, σ' ἐπαρχία, τόν ὑποψιαστήκανε πώς ἦτανε στέλεχος, τόν βασανίσανε δέν τοῦ πήρανε λόγο, τόν βασανίσανε πέντε μερόνυχτα, κέρδισε καιρό νά κρυφτοῦνε ἄλλοι. Ἐπειτα τόν ἀφήσανε νά τόν παρακολουθήσουνε μά ἦτανε σακατεμένος, μπῆκε σέ Νοσοκομεῖο πέθανε, δέν ξέρομε καί ποῦ τόν θάψανε, μέ τό ψεύτικό του ὄνομα.

Δακρύσανε γιά τήν τόση ταπεινή παλικαριά...

— Πάει, πάει καί τόση μόρφωση, θησαυρός... λέει ὁ Δάσκαλος, θά μᾶς πεῖς ποτές Γέρο καμιά παρηγοριά καί γιά τό θάνατο;

Ὁ Γέρος ὅμως τοῦ ἀντιμίλησε θυμωμένος:

— Ἄσε τή λύπη μας σωστή... βρίσκεται ποτές ἡ παρηγοριά σάν ἀκέριο καρβέλι; Καί ποιό καρβέλι χορταίνει μιά γιά πάντα; Μήτε καλό βρίσκεται μιά γιά πάντα, μήτε παρηγοριά. Μήν πεισματώνεσαι σάν παιδί μπροστά σέ πόρτες καί μή ζητᾶς ἄλλο τίποτα παρά μόνο λύπη.

Κι ἔφυγε ὁ Δάσκαλος.

Ἄλλη μέρα πού ἀνοίξανε συζήτηση γιά θάνατο, ἔβαλε ὁ Γέρος καί τό θάνατο κοντά σέ κάθε ἄλλο τύραννο

πού μᾶς τυραννᾶ καί παλεύεται:

— Σ' ἔδιωξα τίς προάλλες Δάσκαλε, ἤρθες νά πιάσομε οἱ δύο μας τό Θάνατο σάν κανένα μεγάλο ψάρι στά δίχτυα τοῦ λογισμοῦ μας καί νά γλυτώσομε τάχα τόν πόνο του. Μά δέ βρίσκεται γλυτωμός στό φόβο καί στόν πόνο πού ἔχει ὁ θάνατος. Αὐτή καί μόνη τή γνώση ἀπόχτησα: φοβοῦμαι καί πονῶ ἀλογάριαστα, οὔτε στιγμή δέν τ' ἀρνιέμαι, δέν ἀρνιέμαι οὔτε στιγμή τόν πόνο τοῦτον, εἶναι κι αὐτός τῆς ζωῆς. "Ὅπως κι ἡ γλύκα της, περπατῶ μέ τή γλύκα καί μέ τήν πίκρα, πότε κοντά στή ζωή καί πότε στό θάνατο, ὅπως κάτι δρόμοι περνοῦνε πότε δίπλα στή θάλασσα καί πότε μεσόγεια.

Μᾶς τράβηξε πολύ κοντά ὁ θάνατος μέ τόν πόνο ἑνός ἀγοριοῦ κι ἑνός ἀκριβοῦ συντρόφου.

Μετροῦμε λοιπόν τό θάνατο μέ τόν πόνο μας πού εἶναι μέγανος καί τό μέγανος φόβο μας, δηλαδή δικό μας μέτρο, μέτρο τῆς ζωῆς. Ἄπ' τό φόβο καί τόν πόνο τῶν ζωντανῶν δοξάστηκε κι ὁ θάνατος, τόν εἶπανε παντοδύναμο.

Μά πόση δύναμη χρειάζεται γιά νά καταλυθεῖ ἕνας ζωντανός;

"Ἐνα κομμάτι ἀτσάλι, ἕνα γυαλί, μιά πετριά, μιά κοντακιά, ἕνας παγωμένος ἀέρας γιά μιά στιγμή μᾶς καταλεῖ.

Παραπάνω δόξα δέν τοῦ ἀξίζει ἀπ' ὅ,τι ἀξίζει ἕνας παγωμένος ἀέρας, μιά κοντακιά, μιά πετριά, ἕνα γυαλί, ἕνα κομμάτι ἀτσάλι.

Ἡ δύναμή του δέν ξεπερνᾶ τή δύναμη ἑνοῦς χωροφύλακα πού φοβερίζει ἄπραγους χωριάτες κι ἀπό φόβο ἐκεῖνοι τόν δοξάζουνε.

Ἄπ' τή λίγη μας γνώση μέγάλωσε τ' ὄνομά του.

Ἐξάλλου ὁ θάνατος δέν εἶναι μόνο τέλος εἶναι κι ἀρχή.

Μήν εὐκολύνομε τόν τύραννο στήν τυραννία του, θέλει περισυλλογή ὁ θάνατος, θέλει ἄλλη τόση κι ἡ ζωὴ εἶναι ὁ θάνατος μυστήριο μεγάλο, μυστήριο κι ἡ ζωὴ. Ἄνάμεσα στά δύο κοιμούμαστε, ξυπνοῦμε.

Τώρα φέρνω στό νοῦ μου τήν ὄψη τοῦ Λύσσαντρου...

“Οποῖος τόν θυμᾶται ἄς πεῖ, ἄχ μέ τήν πίκρα τοῦ χαμοῦ του ἄς πεῖ τή σοβαρή του χάρη.

Τό χαμόγελό του στό δικαστήριο μπροστά. Τά ψέμματα σά βρωμόμυγες πετοῦνε ὅσο μιλοῦνε οἱ ψευδομάρτυρες. Ἄρχίζει ἐκεῖνος καί μιλά. Σκύβει τό κεφάλι ὁ δικαστής, ἡ ἀλήθεια λάμπει, λάμπει ἀτόφιο μάλαμα. Καί θά πληρωθεῖ ἀκριβά.

Τόν εἶδα τελευταία φορά στήν ἀπεργία τῶν λιμενικῶν, ἦρθε ἡ Ἀσφάλεια στό Κέντρο τόν κατεβάσανε ἀπ’ τό βῆμα, τοῦ βάλανε τίς χειροπέδες, τό στόμα του λίγο στραβό, κατάλαβε πώς τόν πουλήσανε.

Τώρα ἡ λύπη ἔφερε πάλι τό σύντροφό μας κοντά.

Τώρα σέ λυπημένο καθρέφτη ἡ ὄψη του πάλι λάμπει, ξυπνᾶ καρδιές τίς περπατᾶ.

Δέν ἀντιμίλησε κανείς, συνεχίζει:

— Δέν εἶναι ὁ θάνατος μόνο θάνατος, τό εἶπαμε.

Ἄ ζωντανός σάν ἀγαπητικός μέ δύο ἀγαπητικές κι οἱ δύο ζηλιάρες προλαβαίνει καί τίς δύο: τή γλύκα τῆς ζωῆς καί τήν πίκρα τῆς, ζωὴ καί θάνατο.

Οἱ χαρές μιανοῦ μικροῦ παιδιοῦ πού παίζει στό περιθαλάσσιο, τό λάλημα ἐνοῦς τζιτζικιοῦ κάθε ἀρχή τοῦ καλοκαιριοῦ, ἀνεγάλιασμα καί μούδιασμα φοβᾶσαι καί ξεφοβᾶσαι ἀδιάκοπα.

Μέ μᾶς τούς Ἕλληνες ὁ θάνατος ἔχει πολύ θάρρος, φτωχός λαός καί ρημαγμένος σέ πολέμους.

— Φτωχοί καί πλούσιοι παραλλάζουνε ὡς καί στό

θάνατο, εἶπε ὁ Δάσκαλος, τοῦ φτωχοῦ ὁ θάνατος εἶναι ἄφραχτος ὅπως ὁ βίος του, ὅπως ἡ αὐλή του. Κι ὅ,τι πέσει πάνω του τό λέει «μοίρα» καί ξενοιάζει.

— Πιάνουνε καί πολύ τόπο οἱ φτωχοί νεκροί, λέει ὁ Γέρος τούς κλαῖνε γιά χόρταση, τόσα δέ χορταίνουνε πᾶν νά χορτάσουνε δάκρυα, κάνουνε τραπέζια, ἔξοδα τοῦ πένθους, τά καμαρώνουνε σά νᾶναι τοῦ γλεντιοῦ. Καί τά καλά λόγια καί τά ἐγκώμια γιά πεθαμένους ἄφθονα.

Κι ἐπειδή δέν τρῶνε, οἱ πεθαμένοι ἀγαπίζονται πολύ.

— «Στήν Ἀνατολή πένθος, χαρές φτάνουνε ὄξω στούς δρόμους κι οἱ περαστικοί καλεσμένοι», λέει ὁ Γέρος θυμᾶται κάτι ἔθιμα πού εἶδε στό Κάϊρο:

Στό πλουσιόσπιτο πού ἔχει νεκρό στήνουνε ὄξω τσαντήρι, κρεμοῦνε φαναράκια, μέσα κεντισμένες εὐχές τῆς πίστεως, ὅποιος θέλει μπαίνει, γύρω-γύρω καρέκλες ὅποιος θέλει κάθεται ἢ σταυροπόδι σέ μαξιλάρια. Ἄμα ἔρθει ὥρα μπαίνουνε τρεχάτοι ἄντρες καί σηκώνουνε τό νεκρό, τόν βαστοῦνε ψηλά σά νά τόν ἀρπάξανε, ξοπίσω ἀκόλουθᾶ ὁ κόσμος οἱ γυναῖκες δέρνουνται, ρίχνουνε χῶμα στό κεφάλι τους, ἄλλες μοιρολογῆστρες πληρωμένες ἀκολουθοῦνε σέ βωδάμαξες, κουβαρισμένες κουνιοῦνται καί ψέλνουνε, οἱ συγγενεῖς ἄφωνοι, τά χεῖλια τους ἄσπρα γνωρίζουνε γιά χάρη τήν ὀχλοβοή ἅς λιγοψυχοῦνε παραστέκει τήν ἀμάθητη θλίψη.

Καί στό κοιμητήριό τους εἶναι πολιτεία, δρόμοι μέ ὀνομασίες, ντουβάρια καλοχτισμένα, σκαλιά, παράθυρα, ἠλεκτρικά τή νύχτα καί ἄκρα ἡσυχία. Ὅποιος σκύψει ἀπό κανένα μισόκλειστο παράθυρο, ἀπό καμία καγκελόπορτα βλέπει ξέσκεπο οἰκόπεδο μέ μνήματα ἐδῶ-ἐκεῖ, τῶν ἀντρῶν ἓνα πέτρινο φέσι στήν ὀρθή πλάκα, τῶν γυναικῶν δύο πέτρινες σκαλιστές πλεξοῦδες, οἱ νοικοκυραῖοι. Στό Μπαϊράμι τους ἔρχονται οἱ συγγενεῖς τρῶνε-πίνουνε